

Türkiye'nin Canlı Hayvan, Et ve Deniz Ürünleri İhracatındaki Rekabet Gücünün Analizi

Biol ERKAN

Doç. Dr., Uşak Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü
birol.erk@usak.edu.tr

Öz

Ülkelerin ürün bazında ihracat rekabet gücünün ölçümü amacıyla kullanılacak en önemli göstergelerden birisi "açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ) katsayıları" dır. AKÜ katsayıları Balassa İndeksi ve/veya Vollrath İndeksi kullanılarak hesaplanabilir. Sonucun 1'den büyük olması söz konusu ürünün ihracatında ülkenin rekabet avantajına sahip olduğunu gösterir. Çalışmada, 1993-2014 yılları arasında Türkiye'nin canlı hayvan, et ürünleri ve deniz ürünleri ihracatındaki rekabet gücünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, 37 ürünün ihracatına ilişkin AKÜ katsayıları (Balassa İndeksi ve Vollrath İndeksi) hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar, söz konusu ürünlerin ihracatında ağırlıklı olarak rekabet dezavantajı durumunu işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İhracat Rekabet Gücü, Canlı Hayvan, Et, Deniz Ürünleri, Türkiye

Analysis of Turkey's Competitiveness in Live Animals, Meat and Seafood Exports

Abstract

On the product basis, one of the most important indicators which is able to use in order to measure of export competitiveness of countries is "revealed comparative advantage (RCA) indexes". RCA indexes can be calculated by using Balassa Index and/or Vollrath Index. The results greater than 1 show that the country has competitive advantage in the export of the production in question. In the paper, between 1993-2014, it is aimed to determine the competitiveness in the export of live animals, meat products and seafoods. In this context, RCA indexes (Balassa Index and Vollrath Index) related to the export of 37 products are calculated. The results indicate the condition mainly competitive disadvantage in the export of these products.

Keywords: Export Competitiveness, Live Animals, Meat, Seafoods, Turkey

Giriş

Türkiye, coğrafyasının tamamına yakınında hayvancılığı temel geçim kaynağı etmiş insanları barındırmaktadır. Ülke geneline yayılmış üretim ağına rağmen, toplumun genelinde bir katma değer artışı ortaya koyulamamış, belli yıllardaki olumlu gelişmeler de istikrarını koruyamamıştır. Katma değer artışındaki söz konusu durum, aynı şekilde kendisini ihracat ve ihracat rekabet gücünde de göstermiştir.

Üç tarafı denizlerle çevrili ve bir de iç denize sahip, sayısız gölleri ve nehirleri olan Türkiye, hayvancılık ürünleri katma değer ve rekabet dezavantajı durumunu deniz ürünlerinde de sürdürmüştür. Sözü edilen ürünlerde net ithalatçı konumundaki Türkiye, dışa bağımlılığını ortadan kaldıracak politikalar ortaya koyamamıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'nin 1993-2014 döneminde canlı hayvan, et ürünleri ve deniz ürünleri ihracatındaki rekabet gücünün ortaya koyulması amaçlanmıştır. İhracat rekabet gücü kıstası olarak Balassa'nın ve Vollrath'ın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları (Balassa İndeksi, Vollrath İndeksi) kullanılmış, SITC Rev3 ürün sınıflandırmasına göre Türkiye'nin ihracatını gerçekleştirdiği söz konusu ürün türlerindeki küresel rekabet durumu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Rekabet Gücü; Kavramsal Analiz

Rekabet gücü, farklı kişiler ve çevrelerce farklı manalarda kullanılmaktadır. Rekabet gücü kavramı; bir ekonomist için "bir ülkenin ulusal verimliliğin ve yaşam standardının yansımaları olarak rakiplerine karşı daha iyi performans göstermesi", politika yapıcıları için "yeni düzenlemelerin iş çevrelerindeki rekabet edebilme yeteneğini değiştirebilmesi", işveren açısından ise "düşük maliyetle üretim yapan mal ve hizmetler için pazar payının yansımaları" olarak ortaya çıkan karlılık anlamına gelmektedir. Kısacası, rekabet gücü kavramı açısından herkes tarafından kabul edilebilir, kesin bir tanımlama yoktur. Bu bağlamda, rekabet gücü kavramının konuya, ihtiyaçlara ve amaca göre yorumlanması gerekmektedir (Saxena ve Lozac'h, 2010, 16).

OECD, ülkelerin rekabet gücünü "bir ülkenin serbest ve adil piyasa koşulları altında, vatandaşlarının reel gelirlerini sağlarken ve artırırken, aynı zamanda uluslararası piyasaların ihtiyacını karşılayabilecek mal ve hizmeti üretebilmesi anlamına gelmektedir. Bazı bilim adamlarına göre birbiriyle rekabet eden ülkeler değil, ülkelerin firmalarıdır.

Michael E. Porter, gelişmiş ülkelerin ekonomik başarılarını nasıl sürdürdüklerini açıklayabilmek için karşılaştırmalı üstünlükler kavramını geliştirmiştir. Porter, rakiplerinden daha düşük maliyetlerle

üretebilme ve aşırı maliyetleri nedeniyle ortaya çıkan yüksek fiyatları değiştirebilme yeteneğine sahip olmak olarak iki farklı karşılaştırmalı üstünlük kavramından söz etmiştir. Söz konusu avantajlardan en az birisine sahip olunması durumunda üstün bir firma veya ülkeden söz edilebilir (Porter, 1991, 95-117). Porter, karşılaştırmalı üstünlük kavramıyla birlikte rekabet gücü kavramından da söz etmiş¹, her ikisinin de özünde karşılaştırmalı maliyetlerin yattığını ifade etmiştir. Bu bağlamda, bir ülkenin uluslararası piyasalarda karşılaştırmalı üstünlüklerinin bulunmasının, aynı zamanda rekabet gücünün bulunması anlamına da gelebileceği söylenebilir.

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları Yardımıyla İhracat Rekabet Gücünün Ölçülmesi

Belli bir yılda ve belli ürünler için ülkelerin küresel pazarlarda ihracat rekabet güçlerinin ölçülmesi amacıyla Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları (İndeksi) kullanılmaktadır. Söz konusu katsayılardan en popülerleri Balassa İndeksi olup, bunun yanında Vollrath İndeksi ve başka indeksler de kullanılmaktadır.

Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (RCA) Katsayısı (Balassa İndeksi)

Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı (Balassa İndeksi), karşılaştırmalı üstünlükleri ticaret sonrası verilere dayalı olarak ölçmektedir. Bununla birlikte Balassa'nın RCA katsayısı karşılaştırmalı üstünlükleri; hem nispi maliyetlerin, hem de fiyat dışı faktörlerin ticaret örneklerini analiz etmek yoluyla açıklamaktadır.

Karşılaştırmalı üstünlüğün altında yatan kaynakların belirlenmesinden ziyade, ülkenin belli mallarda (sektörlerde) karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığını ortaya koymaya çalışan Balassa İndeksi; herhangi bir malın (sektörün) ülkenin toplam ihracatındaki payının, söz konusu malın (sektörün) dünyanın (ya da bölgenin) toplam ihracatındaki payına oranını ifade eder. Diğer bir ifadeyle Balassa İndeksi; ülkenin bir maldaki (sektördeki) yurtiçi uzmanlaşmasını (RCA indeksinin payı), dünyanın (ya da bölgenin) uzmanlaşmasıyla karşılaştırır (Beningo, 2005, 6). Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler katsayısı (RCA) değeri, UN Statistics Office ve Standart International Trade Classification (SITC) verilerinden (UN Comtrade ve PC TAS) hesaplanabilir.

¹ Günümüz dış ticaretinde karşılaştırmalı üstünlükler artık rekabet gücü kavramı ile aynı anlamda kullanılır hale gelmiştir (Utkulu, 2005:6).

“j” ülkesinin “t” döneminde “k” malındaki (sektöründeki) açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (RCA) katsayısını Balassa aşağıdaki gibi formüle etmiştir² (Balassa, 1965, 99-123):

$$RCA_{ikt} = \frac{X_{kt}^j / X_t^j}{X_{kt}^w / X_t^w}$$

RCA indeksinin pay kısmı, malın (sektörün) ulusal ihracattaki payını (%); payda kısmı ise, söz konusu malın (sektörün) dünya toplam ihracatındaki payını temsil etmektedir (Mykhnenko, 2005, 27).

Balassa İndeksi aynı sonucu vermek üzere aşağıdaki şekilde de formüle edilebilir (Karşılaştırmalı İhracat Performansı) (Mahmood, 2000, 9):

$$RCA_{ikt} = \frac{X_{kt}^j / X_{kt}^w}{X_t^j / X_t^w}$$

(X_{kt}^j / X_{kt}^w); j ülkesinin k malı ihracatının dünya ihracatı içindeki payı

(X_t^j / X_t^w); j ülkesinin toplam ihracatının dünya toplam ihracatı içindeki payı

$RCA > 1$ \Rightarrow j ülkesinin t döneminde k malı (sektörü) ihracatı payı, aynı dönemde toplam dünya ihracatındaki payından büyüktür. Ülke söz konusu üründe (sektörde) açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir ve uzmanlaşmıştır (Coxhead, 2007, 1109).

$RCA < 1$ \Rightarrow j ülkesinin t döneminde k malı (sektörü) ihracatı payı, aynı dönemde toplam dünya ihracatındaki payından küçüktür. Ülke, söz konusu üründe (sektörde) açıklanmış karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir ve uzmanlaşmamıştır.

$RCA = 1$ \Rightarrow j ülkesinin t döneminde k malı (sektörü) ihracatı payı, aynı dönemde toplam dünya ihracatındaki payına eşittir. Ülkenin söz konusu üründeki uzmanlaşma seviyesi, dünyanın uzmanlaşmasıyla aynıdır.

Balassa İndeksi, aynı zamanda şu şekilde de ifade edilebilir (Hinloopen Et al, 2004, 3):

$$RCA_{ikt} = \frac{j \text{ ülkesi} \rightarrow k \text{ malı (sektörü) ihracat payı}}{dünya \rightarrow k \text{ malı (sektörü) ihracat payı}}$$

² Tüm formüllerde X; ihracat, t; dönem, k; mal (sektör), j; ülke 1, m; ülke 2, w; dünya, u; birlik şeklinde sembolize edilmiştir.

$RCA > 1 \Rightarrow$ Ülkenin k malında (sektöründe); dünya ihracatı içindeki piyasa payının, dünya ihracatındaki ortalama payından büyük olduğu

$RCA < 1 \Rightarrow$ Ülkenin k malında (sektöründe); dünya ihracatı içindeki piyasa payının, dünya ihracatındaki ortalama payından küçük olduğu

$RCA = 1 \Rightarrow$ Ülkenin k malında (sektöründe); dünya ihracatı içindeki piyasa payının, dünya ihracatındaki ortalama payına eşit olduğu söylenebilir.

Herhangi bir ülkenin (örneğin Türkiye), bir malda (sektörde), belli bir bölgede (örneğin AB) dünya ülkelerine karşı rekabet avantajı olup olmadığını incelemek istiyorsak, Balassa İndeksi aşağıdaki gibi ifade edilebilir (De Rosa, Dean, 1996, 11):

$$RCA_{kut} = \frac{X_{kut}^j / X_{ut}^j}{X_{kut}^w / X_{ut}^w}$$

$RCA > 1 \Rightarrow$ Ülkenin “u” birliğinde “k” malı (sektörü) için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğü bulunmaktadır.

$RCA < 1 \Rightarrow$ Ülkenin “u” birliğinde “k” malı (sektörü) için açıklanmış karşılaştırmalı dezavantajı bulunmaktadır.

Bir ülkenin dünya piyasalarında bir malın ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlük/dezavantaj durumunu ölçebilmek amacıyla aşağıdaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük indeksi de kullanılabilir;

$$RCA_{ikt} = \frac{X_{kt}^j / X_t^j}{X_{kt}^m / X_t^m}$$

İndeks sonucunun 1’den büyük çıkması, söz konusu malın (sektörün) ihracatında j ülkesinin, m ülkesine göre açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğünün olduğunu göstermektedir. 1’den küçük çıkması durumunda da, malın ihracatında j ülkesi m ülkesine göre karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.

Daha ayrıntılı bir analizle, karşılaştırmalı üstünlüğün gücünü göstermek amacıyla Balassa’nın RCA katsayısını 4 aşamada sınıflandırabiliriz (Hinloopen, 2001, 13):

1. Sınıflandırma → $0 < RCA \leq 1$; Karşılaştırmalı üstünlük yoktur.

2. Sınıflandırma → $1 < RCA \leq 2$; Zayıf bir karşılaştırmalı üstünlük vardır.

3. Sınıflandırma → $2 < RCA \leq 4$; Orta derecede karşılaştırmalı üstünlük vardır.

4. Sınıflandırma → $4 < RCA$; Güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük vardır.

RCA katsayısı tek başına, sadece ülkenin ihracatında hangi mallarda uzmanlaşma eğiliminde olduğunu gösterir. Bununla birlikte RCA indeksi, mevcut ticaret verilerine dayanarak hesaplandığından geleceğe dair potansiyel karşılaştırmalı üstünlükleri göstermediği gibi (Chang, 1999, 3), karşılaştırmalı üstünlüğün ortaya çıkış nedenlerini de açıklamaz (Widgren, 2006, 8) (Heckscher-Ohlin teorisine göre ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğü ya da dezavantajı ülkenin faktör donanımı tarafından belirlenir). Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısını faktör donanımı ile ilişkilendirdiğimizde; ülkeler arasındaki faktör donanımı ve faktör yoğunluğu farklılıklarını ele aldığımızda; nispi olarak emeğin bol olduğu ülkelerin emek yoğun ürün ve sektörlerde, nispi olarak sermayenin bol olduğu ülkelerin de sermaye yoğun ürün ve sektörlerde yüksek RCA katsayısına sahip olduğu söylenebilir (Langhammer, 2006).

RCA indeksi ülkenin toplam ihracatı tarafından etkilenir. Bu sebeple, şayet toplam ticarete ihracat piyasa payı daha büyük (daha düşük RCA değeri) ya da daha küçük (daha yüksek RCA değeri) ise; bir mal (sektör) için aynı ihracat piyasa payı, farklı RCA değerlerine yol açar. Bu nedenle, Pitts ve Lagnewik (1998), ülkeler arasındaki endüstri analizi için RCA trendlerinin bir periyodun üzerinde karşılaştırılmasını önerir (Pitts, 1-34).

Havrilla ve Gunawardana (2003), RCA değerlerinin dikotomus, ordinal ve kardinal olmak üzere 3 farklı yorumunun altını çizmiştir (Havrilla, 2003, 103-117):

Dikotomus yorum → İlgili malda (sektörde) karşılaştırmalı üstünlük olup olmadığının kontrolüne başvurur.

Ordinal yorum → Karşılaştırmalı üstünlükler açısından malların (sektörlerin) ya da ülkelerin sıralanmasına başvurur.

Kardinal yorum → Karşılaştırmalı üstünlüğün boyutlarının ölçümüne başvurur.

Ayrıca, karşılaştırmalı üstünlüklerde başarılı ya da başarısız sektörlerin değerlendirilmesini yapan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük indeksi, bir sektör ya da söz konusu sektörün tüm alt sektörleri için de kullanılabilir.

Balassa İndeksinin “ln” gösterimi (lnRCA)

Açıklanmış rekabet gücü indeksinde logaritmik form da, avantaj ölçütünün orijinal halini simetrik yapmaktadır.

$$\ln RCA_{ikt} = \ln \frac{X_{kt}^j / X_t^j}{X_{kt}^w / X_t^w}$$

Söz konusu indekse göre;

$\ln RCA_{ikt} > 0 \Rightarrow$ Ülke k malında (sektöründe) uzmanlaşmıştır ve ülkenin söz konusu malda ticaret performansı yüksektir (Yılmaz Et al, 2003, 8).

$\ln RCA_{ikt} < 0 \Rightarrow$ Ülke k malında (sektöründe) uzmanlaşmamıştır (Cutrini, 14).

$\ln RCA_{ikt} = 0 \Rightarrow$ Ülkenin k malında (sektöründe) uzmanlaşması dünya ile aynıdır.

Vollrath’ın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (RCA) Katsayıları

Vollrath, Balassa’nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısındaki eksiklikleri tespit etmiş (Vollrath, 1991, 265-279), Balassa’nın RCA’sına alternatif bir takım yeni indeksler geliştirmiştir. Balassa İndeksinde yaptığı düzeltmeler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Lederman, 2006, 5):

- Ülkenin verilerinin iki defa hesaplanmasını önlemiştir.
- Vollrath’ın RCA’sı, endüstri-içi ticaretin artan önemine sahip RCA’ya izin veren net ihracatın ölçümüne dayanır.
- Balassa İndeksi 0 ile ∞ arasında yer alır ve asimetriktir. 0 ile 1 arasındaki değerler ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığını, 1 ile ∞ arasındaki değerler de karşılaştırmalı üstünlüğü gösterir. Vollrath’ın önerdiği ölçüm simetriktir ve pozitif değerler açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğü, negatif değerler ise açıklanmış karşılaştırmalı dezavantajı gösterir (ekonometrik tahminler için de simetrik RCA önem taşımaktadır).

Vollrath’ın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayısı (Vollrath İndeksi), Balassa İndeksinden farklı olarak ülkenin ve malın (sektörün) çifte hesabını önlemektedir.

$$RCA_{jkt} = \frac{X_{kt}^j / X_{-kt}^j}{X_{kt}^{-j} / X_{-kt}^{-j}}$$

$X_{k,t}$ → “t” döneminde “k” malında (sektöründe) “j” ülkesinin ihracatı

$X_{-k,t}$ → “t” döneminde “k” malı (sektörü) haricindeki “j” ülkesinin toplam ihracatı

$X_{j,t}$ → “t” döneminde $X_{k,t}$ hariç “k” malında (sektöründe) dünya ihracatı

$X_{-j,t}$ → “t” döneminde $X_{j,t}$ ve $X_{-k,t}$ haricinde dünya toplam ihracatı

$RCA_{jkt} > 1 \Rightarrow$ j ülkesindeki k malı (sektörü) ihracatının payı, j ülkesi dışındaki ülkelerin toplamının k malı (sektörü) ihracatı payından büyüktür. Bu durum, mevcut malda (sektörde) karşılaştırmalı üstünlüğü ifade eder.

$RCA_{jkt} < 1 \Rightarrow$ j ülkesindeki k malı (sektörü) ihracatının payı, j ülkesi dışındaki ülkelerin toplamının k malı (sektörü) ihracatı payından küçüktür. Bu durum, mevcut malda (sektörde) karşılaştırmalı dezavantajı ifade eder.

$RCA_{jkt} = 1 \Rightarrow$ j ülkesindeki k malı (sektörü) ihracatının payı, j ülkesi dışındaki ülkelerin toplamının k malı (sektörü) ihracatı payına eşittir. Söz konusu durum, karşılaştırmalı üstünlüğün ne olduğunu, ne de olmadığını ifade eder.

İhracat Rekabet Gücü Analizi

Çalışmada Türkiye'nin canlı hayvan, et ve deniz ürünleri ihracatındaki rekabet gücünün analizinin yapılabilmesi amacıyla “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları”ndan faydalanılmıştır. Bu bağlamda, Balassa ve Vollrath İndeksinin hesaplanması ve yorumlanmasıyla Türkiye'nin söz konusu ürünlerin ihracatında küresel piyasalarda rekabet edebilirliği ortaya koyulmuştur.

Balassa İndeksi Yardımıyla Türkiye'nin Canlı Hayvan, Et ve Deniz Ürünleri İhracatındaki Rekabet Gücünün Analizi

Çalışmada 37 adet canlı hayvan, et ve deniz ürünlerinin 1993-2014 yılları arasındaki ihracatındaki rekabet gücünü ölçmek için Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı (BRCA, Balassa İndeksi) kullanılmıştır. Söz konusu yıllar 1993-2003 ve 2004-2014 şeklinde iki döneme ayrılmış, iki dönemdeki değişimler karşılaştırmalı analiz edilmiş, grafikte gösterilmiştir. Bununla birlikte, 1993-2014 döneminin genel ortalama değeri “uygun ortalama” şeklinde hesaplanmıştır. Ayrıca, aşırı olumlu veya olumsuz

dönemsel etkilerin, arz koşullarının ihracata etki etmesinin ve AKÜ katsayılarının değerini olması gerekenden düşük veya yüksek göstermesinin ortadan kaldırılması açısından uygun ortalama değerleri de hesaplanmıştır (Küçükiremitçi, 2006, 1-24). Yalnızca aritmetik ortalamanın kullanılması durumunda, bazı sektörlerin ihracat rakamlarının (dolayısı ile hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının) dönemsel olarak çok düşük veya çok yüksek olabildiği/olabileceği düşünülerek, değerlendirmenin daha sağlıklı olabilmesi için “uygun ortalama” hesaplanmıştır. Bir sonraki adımda ise karşılaştırmalı üstünlüklerin/dezavantajın yıllara göre seyrini daha ayrıntılı bir şekilde analiz edebilmek ve uygun ortalamadan sapmaları ortaya koyabilmek amacıyla; Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısının standart sapma ve varyasyon (değişkenlik) katsayısı değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada, varyasyon katsayısının marjinal değeri 15 olarak kabul edilmiştir (Erkan Et al, 2015, 73).

Tablo 1. Balassa İndeksi Skorları

Ürün Kodu	1993-2003 ort.	2004-2014 ort.	uygun ort.	LN	CV	REKABET DERECESİ
0011	0,02	0,00	0,00	-5,96	378,03	DEZAVANTAJ
0012	26,03	0,32	9,95	2,30	139,65	GÜÇLÜ ÜSTÜNLÜK
0013	0,00	0,00	0,00	#SAYI!	#SAYI/0!	DEZAVANTAJ
0014	0,13	0,28	0,19	-1,67	67,28	DEZAVANTAJ
0015	0,04	0,01	0,02	-4,05	139,56	DEZAVANTAJ
0019	1,07	0,60	0,82	-0,20	31,70	DEZAVANTAJ
0111	0,00	0,00	0,00	-6,27	50,97	DEZAVANTAJ
0112	0,02	0,00	0,00	-5,48	211,36	DEZAVANTAJ
0121	0,79	0,00	0,31	-1,18	129,03	DEZAVANTAJ
0122	0,00	0,00	0,00	-11,38	258,63	DEZAVANTAJ
0123	0,24	1,30	0,70	-0,36	89,54	DEZAVANTAJ
0124	0,00	0,00	0,00	#SAYI!	#SAYI/0!	DEZAVANTAJ
0125	0,00	0,02	0,01	-4,73	110,85	DEZAVANTAJ
0129	1,72	0,76	1,14	0,13	61,01	ZAYIF ÜSTÜNLÜK
0161	0,00	0,00	0,00	-7,95	222,54	DEZAVANTAJ
0168	0,02	0,05	0,03	-3,51	72,43	DEZAVANTAJ
0171	0,12	0,21	0,16	-1,83	49,55	DEZAVANTAJ
0172	0,14	0,39	0,25	-1,39	66,96	DEZAVANTAJ
0173	0,00	0,22	0,00	-6,47	349,46	DEZAVANTAJ
0174	0,01	0,11	0,06	-2,87	95,92	DEZAVANTAJ
0175	0,00	0,00	0,00	-11,30	296,81	DEZAVANTAJ
0176	0,15	0,13	0,12	-2,11	100,08	DEZAVANTAJ
0179	0,05	0,06	0,05	-3,03	106,75	DEZAVANTAJ
0341	0,85	1,72	1,28	0,25	31,57	ZAYIF ÜSTÜNLÜK
0342	0,11	0,37	0,23	-1,45	52,74	DEZAVANTAJ
0344	0,26	0,30	0,27	-1,29	37,93	DEZAVANTAJ
0345	0,25	0,80	0,51	-0,67	60,28	DEZAVANTAJ
0351	0,04	0,00	0,01	-4,26	147,69	DEZAVANTAJ
0352	0,01	0,01	0,01	-5,13	90,70	DEZAVANTAJ
0353	0,49	2,10	1,27	0,24	54,65	ZAYIF ÜSTÜNLÜK
0354	0,00	0,00	0,00	#SAYI!	354,11	DEZAVANTAJ
0355	0,00	0,03	0,00	-6,82	331,79	DEZAVANTAJ
0361	0,09	0,10	0,10	-2,35	46,80	DEZAVANTAJ
0362	0,31	0,05	0,17	-1,77	72,13	DEZAVANTAJ
0363	0,69	0,46	0,57	-0,56	31,08	DEZAVANTAJ
0371	1,03	0,17	0,57	-0,57	75,81	DEZAVANTAJ
0372	0,81	0,32	0,56	-0,58	39,08	DEZAVANTAJ

Kaynak: <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>'den elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Söz konusu 37 ürünün Balassa İndeks değerleri incelendiğinde, Türkiye'nin sadece 4 ürünün ihracatında rekabet avantajının olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, rekabet avantajı olan 4 üründen 1'inde üstünlük derecesi "güçlü", 3'ünde "zayıf" düzeydedir. Burada dikkat çekici unsur, Türkiye'nin ortalama değer olarak güçlü rekabet gücüne sahip olduğu 0012 kodlu "Canlı Koyun-Keçi" ihracatındaki rekabet gücü skorlarının som yıllarda çarpıcı derecede düşmüş olmasıdır. Keza, sözü edilen ürünün ihracatına ilişkin BRCA değeri 1993-2003 döneminde 26,03 iken, 2004-2014 döneminde 0,32 olmuştur.

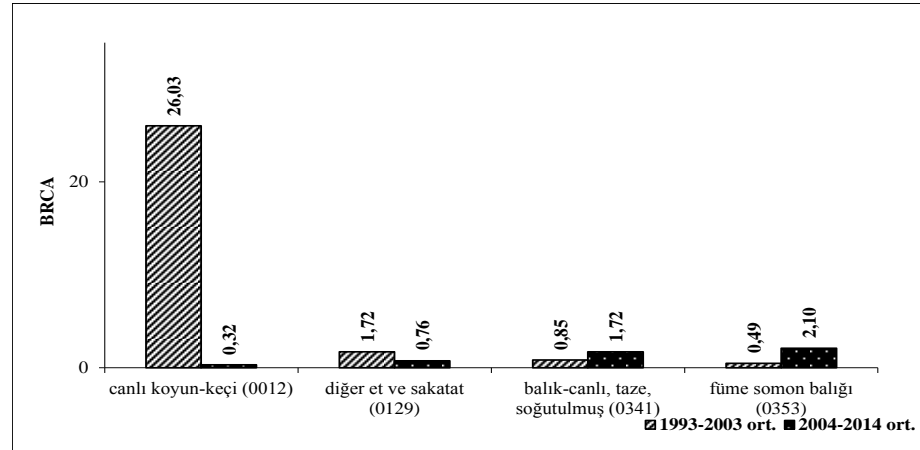

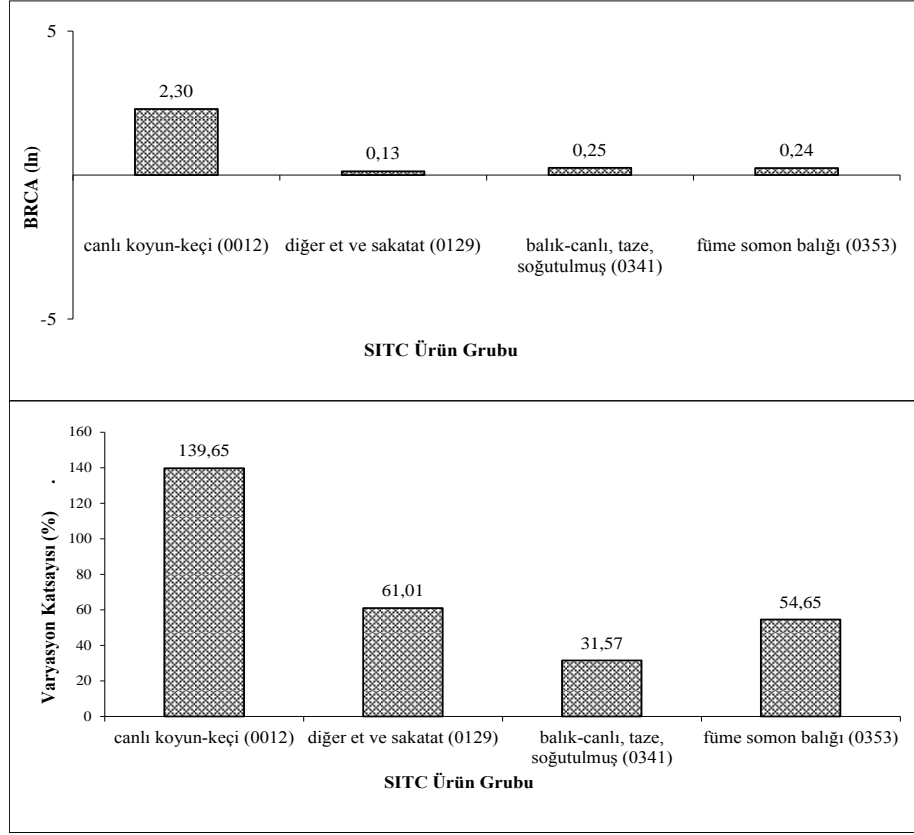
Tablo 1’deki diğer dikkat çekici unsur, 37 üründen 7’sinin ortalama değerinin 0,00 oluşudur. Bu durum, söz konusu ürünlerin ihracatının hiç yapılmadığını göstermektedir.

Tablo 1’deki ve grafikteki değişkenlik katsayısına (CV) ilişkin değerlerin yüksekliği, söz konusu ürünlerin rekabet değerlerindeki istikrarsızlığı ortaya koymaktadır. Tablo 1 ve Grafik 1’deki ürünlerin BRCA skorlarına ilişkin “ln” değerlerinin pozitif olması ihracat rekabet avantajını, negatif olması ise ihracat rekabet dezavantajını göstermektedir.

Tablo 1 ve Grafiklerdeki (EK) değerle dönemsel olarak incelendiğinde, “0123-kümes hayvanı eti-taze, dondurulmuş”, “0341-balık-canlı, taze, dondurulmuş” ve “0353-fume somon balığı” ihracatında son yıllarda rekabet dezavantajı durumu ortadan kalkmış, avantajlı duruma geçilmiştir. Bununla birlikte, “0012-canlı koyun, keçi”, “0019-canlı diğer hayvanlar”, “0129-diğer et ve sakatat”, “0371-conserve balık ürünleri” ihracatında ilk dönemlerdeki rekabet avantajı durumu ortadan kalkmış, dezavantaj durumu hakim olmaya başlamıştır.

Grafik 1. İhracat Rekabet Avantajı Olan Ürünler

Vollrath İndeksi Yardımıyla Türkiye'nin Canlı Hayvan, Et ve Deniz Ürünleri İhracatındaki Rekabet Gücünün Analizi

Çalışmada "canlı hayvan, et ve deniz ürünleri" nin 1993-2014 yılları arasındaki ihracatındaki rekabet gücünü ölçmek için Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı (BRCA, Balassa İndeksi) yanında, Vollrath'ın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı (VRCA, Vollrath İndeksi) da kullanılmıştır. Bununla birlikte, aynı şekilde, 1993-2003 ve 2004-2014 dönemlerine ilişkin analiz yapılmış, iki dönemdeki değişimler karşılaştırmalı analiz edilmiş ve Ekteki grafiklerde (Grafik 5 ve Grafik 6) gösterilmiştir.

Tablo 2. Vollrath İndeksi Skorları

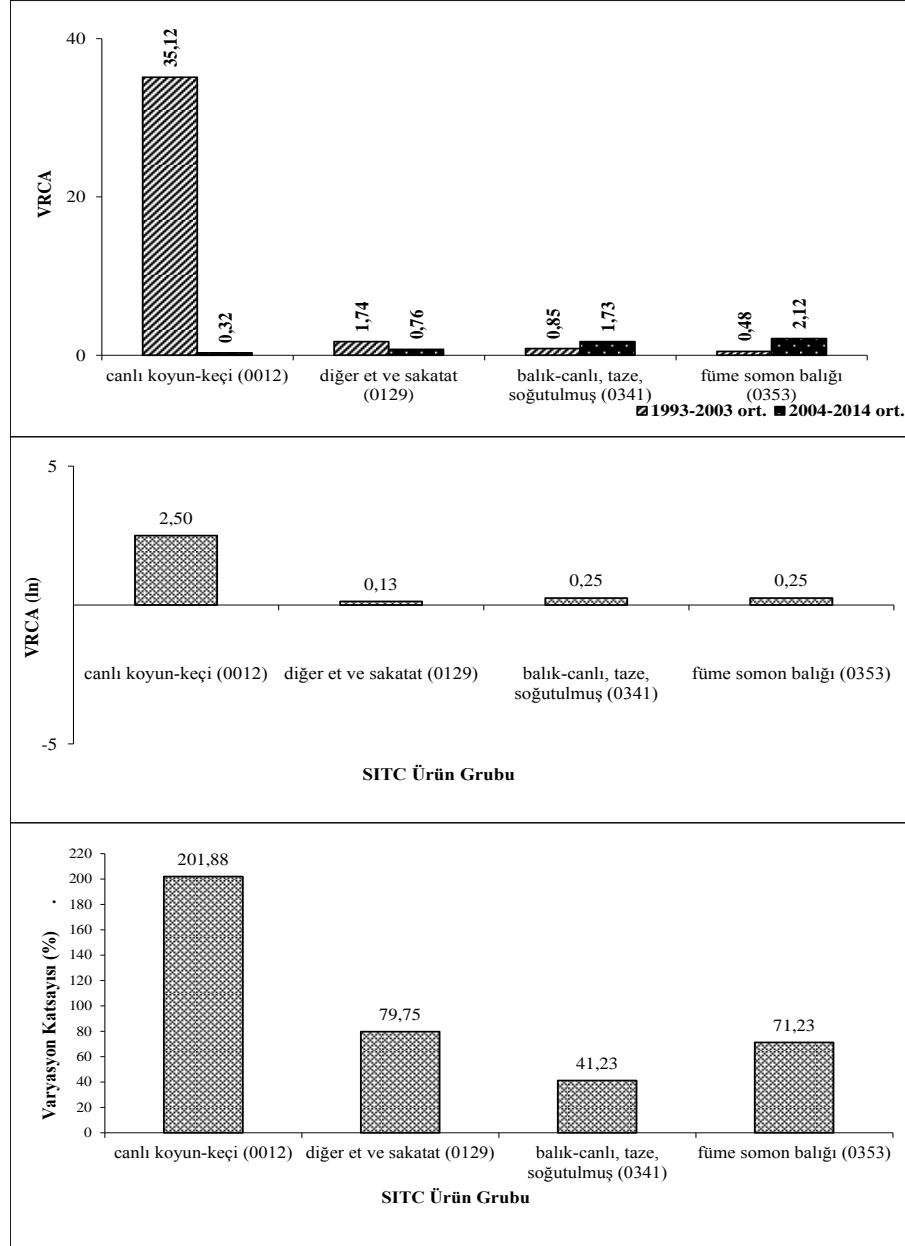
Ürün Kodu	1993-2003 ort.	2004-2014 ort.	uygun ort.	LN	CV	ÜSTÜNLÜK DERECESESİ
0011	0,02	0,00	0,00	-5,97	378,27	DEZAVANTAJ
0012	35,12	0,32	12,18	2,50	201,88	GÜÇLÜ ÜSTÜNLÜK
0013	0,00	0,00	0,00	#SAYI!	#SAYI/0!	DEZAVANTAJ
0014	0,13	0,28	0,19	-1,68	87,20	DEZAVANTAJ
0015	0,04	0,01	0,02	-4,06	180,81	DEZAVANTAJ
0019	1,07	0,60	0,82	-0,20	41,23	DEZAVANTAJ
0111	0,00	0,00	0,00	-6,28	65,92	DEZAVANTAJ
0112	0,02	0,00	0,00	-5,49	273,75	DEZAVANTAJ
0121	0,79	0,00	0,31	-1,18	167,49	DEZAVANTAJ
0122	0,00	0,00	0,00	-11,38	334,78	DEZAVANTAJ
0123	0,24	1,31	0,70	-0,35	116,95	DEZAVANTAJ
0124	0,00	0,00	0,00	#SAYI!	#SAYI/0!	DEZAVANTAJ
0125	0,00	0,02	0,01	-4,74	143,39	DEZAVANTAJ
0129	1,74	0,76	1,14	0,13	79,75	ZAYIF ÜSTÜNLÜK
0161	0,00	0,00	0,00	-7,95	288,04	DEZAVANTAJ
0168	0,02	0,05	0,03	-3,52	93,70	DEZAVANTAJ
0171	0,12	0,20	0,16	-1,83	64,17	DEZAVANTAJ
0172	0,14	0,39	0,25	-1,40	86,79	DEZAVANTAJ
0173	0,00	0,23	0,00	-6,47	452,35	DEZAVANTAJ
0174	0,01	0,11	0,06	-2,88	124,13	DEZAVANTAJ
0175	0,00	0,00	0,00	-11,31	384,06	DEZAVANTAJ
0176	0,15	0,13	0,12	-2,11	129,77	DEZAVANTAJ
0179	0,05	0,06	0,05	-3,03	138,18	DEZAVANTAJ
0341	0,85	1,73	1,29	0,25	41,23	ZAYIF ÜSTÜNLÜK
0342	0,11	0,37	0,23	-1,46	68,30	DEZAVANTAJ
0344	0,25	0,30	0,27	-1,30	49,14	DEZAVANTAJ
0345	0,25	0,80	0,51	-0,67	78,22	DEZAVANTAJ
0351	0,04	0,00	0,01	-4,26	191,21	DEZAVANTAJ
0352	0,01	0,01	0,01	-5,14	117,37	DEZAVANTAJ
0353	0,48	2,12	1,28	0,25	71,23	ZAYIF ÜSTÜNLÜK
0354	0,00	0,00	0,00	#SAYI!	458,26	DEZAVANTAJ
0355	0,00	0,03	0,00	-6,83	429,42	DEZAVANTAJ
0361	0,09	0,10	0,10	-2,35	60,60	DEZAVANTAJ
0362	0,31	0,05	0,17	-1,78	93,47	DEZAVANTAJ
0363	0,69	0,46	0,57	-0,57	40,40	DEZAVANTAJ
0371	1,03	0,17	0,57	-0,57	98,44	DEZAVANTAJ
0372	0,81	0,32	0,56	-0,58	50,78	DEZAVANTAJ

Kaynak: <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>'den elde edilen veriler kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Vollrath İndeksi sonuçları da Balassa İndeksi sonuçlarına yakın olup, BRCA değerlerini destekler niteliktedir. Bu nedenle, Vollrath'ın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarına ilişkin sonuçlar Balassa İndeksi'nde olduğu gibi ayrıntılı yorumlanmayacaktır.

Grafik 2. İhracat Rekabet Avantajı Olan Ürünler

Sonuç

Son yıllarda ihracatında gerek ürün gerekse pazar bazında yoğunlaşmalarını azaltan (çeşitlendirmelerini arttıran) Türkiye, aynı başarıyı küresel piyasalarda rekabet gücünü arttırarak da desteklemeyi başarmıştır. Keza, emek yoğun ürünlerin rekabet gücünü arttırmak yanında, sermaye yoğun ve teknoloji yoğun ürünlerin de (yeterli düzeyde olmasa da) uluslararası

rekabet edebilirliği artmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye, ihracatında ürün çeşitlendirmesindeki başarıyı bazı sektörlerle yansıtamamıştır. Söz konusu sektörlerin başında canlı hayvanlar, et ve deniz ürünleri gelmektedir.

Balassa ve Vollrath İndeksi kullanılarak Türkiye'nin 1993-2014 yılları arasında "canlı hayvan, et ve deniz ürünleri" ihracatındaki rekabet gücü düzeyini ortaya koyabilmek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular, sözü edilen ürünlerin ihracatında genel olarak rekabet dezavantajının olduğunu ve uzmanlaşma durumunun yokluğunu ortaya koymaktadır. Buna ilaveten, zaman serileri dikkate alındığında, yakın bir gelecekte rekabet avantajının ortaya çıkması ve dışa bağımlılığın ortadan kalkması kolay gibi gözükmemektedir.

Türkiye'nin görece zayıf kalmış canlı hayvan, et ve balık ürünleri ihracatındaki rekabet gücünün artırılması açısından teşvik sisteminin ve destekleme politikalarının söz konusu ürünlerin lehine güncellenmesi gerekmektedir. Ancak bu durumda söz konusu ürünlerde dışa bağımlılık ortadan kalkacak (veya azalacak), ihracattan dolayı sağlanan katma değer yüksek olacaktır.

Kaynakça

Balassa, B. (1965). Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage, The Manchester School of Economic and Social Studies, 33(2).

Banterle, A. (2005). Competitiveness and Agri-Food Trade: An Empirical Analysis in The European Union, 11. Congress of European Association of Agricultural Economists (EAAE)-The Future of Rural Europe in The Global Agri-Food System , Copenhagen, Denmark'den;

Beningo, S. (2005). Trade and Transportation Between the United States and China, and Between the United States and India, 2006 Conference of the Society of Government Economists , Washington.

Coxhead, I. (2007). A New Resource Curse? Impacts of China's Boom on Comparative Advantage and Resource Dependence in Southeast Asia, World Development, 35(7).

Cutrini, E. (2005). The Balassa İndeks Meets the Theil Index: A Decomposition Methodology for Logation Studies
<http://www.ersa.org/ersaconfs/ersa05/papers/123.pdf> (Erişim tarihi: 11.01.2008).

De Rosa, Dean A. (1996). Agricultural Trade and Rural Development in The Middle East and North Africa-Recent Developments and Prospects, Fourth

Annual World Bank Conference on Environmentally Sustainable Development on 'Rural Well-Being: From Vision to Action', Washington.

Erkan, B., Et al. (2015). Türkiye'nin Sebze İhracatında Karşılaştırmalı Üstünlükleri, KSÜ Doğa Bil. Derg., 18(4).

Havrila, I., Guanawarda, P. (2003). Analysing Comparative Advantage and Competitiveness: An Application to Australian's Textile and Clothing Industries, Australian Economic Papers, 42(1).

Hinloopen, J., Et al. (2004). P-P plots and the Harmonic Mass indeks: an application to comparative advantage, 30 July 2004 Seminar at the University of Adelaide, Australia.

Hinloopen, J., Et al. (2001). On the empirical distribution of the Balassa Index, Review of World Economics, 137(1).

Chang, C. (1999). A Partial Equilibrium Analysis on the Effects of Trade Liberalization in APEC Food Sector, APEC Study Centre Consortium-1999 Conference, The APEC Food System and its Implications, Auckland.

Küçükiremitçi, O. (2006). Sanayi Sektörünün Dış Ticaret Performansının Rekabet Gücüne Göre Değerlendirilmesi (1995-2005 Dönemi). Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı, Malatya.

Langhammer, R. (2006). Revealed Comparative Advantages in Service Trade of the USA, EU, and Japan. What Do They Tell Us?, http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2006/4005/pdf/langhammer_advantages.pdf (Erişim Tarihi: 22.01.2008).

Lederman, D. (2006). Latin America's Trade Specialization and China and India's Growth, <http://siteresources.worldbank.org/INTLACOFFICEOFCE/Resources/LACspecializationpattern.pdf> (Erişim Tarihi: 13.12.2008).

Mahmood, A. (2000). Export Specialization and Competitiveness of the Malaysian Manufacturing: Trends, Challenges and Prospects, Conference on International Trade Education and Research (CITER5)-Managing Globalisation for Prosperity, Melbourne.

Mykhnenko, V. (2005). What Type of Capitalism in Eastern Europe? Institutional Structures, Revealed Comparative Advantages, and

Performance of Poland and Ukraine, Centre for Public Policy for Regions (CPPR) Discussion Paper, 6.

Pitts, E-Lagnevik, M. What Determines Food Industry Competitiveness? In W.B. Traill and E. Pitts (eds)", Competitiveness in The Food Industry, Blackie Academic&ProfessionalL.

Porter, M. (1991). Towards a Dynamic Theory of Strategy. Strategic Management Journal 12.

Saxena, S.B. ve Lozac'h, V.S. (2010). Competitiveness in the Garment and Textile Industry: Creating a Supportive Environment: A Case Study of Bangladesh. The Asian Foundation, Occasional Paper No:1.

Utkulu, U. (2005). Türkiye' nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

Vollrath, T.L. (1991). A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage, Weltwirtschaftliches Archiv, 130.

Widgren, M. (2006). Challenges Created by the New EU Member States and Third Countries, Prime Minister's Office Economic Council of Finland, Finland.

Yılmaz, B., Et al. (2003). The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialization of Candidates of The European Union, Ezoneplus Working Paper, Fifth Framework Programme-European Commission, 19.

<http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx> (Erişim Tarihi:13.07.2016).

Ek

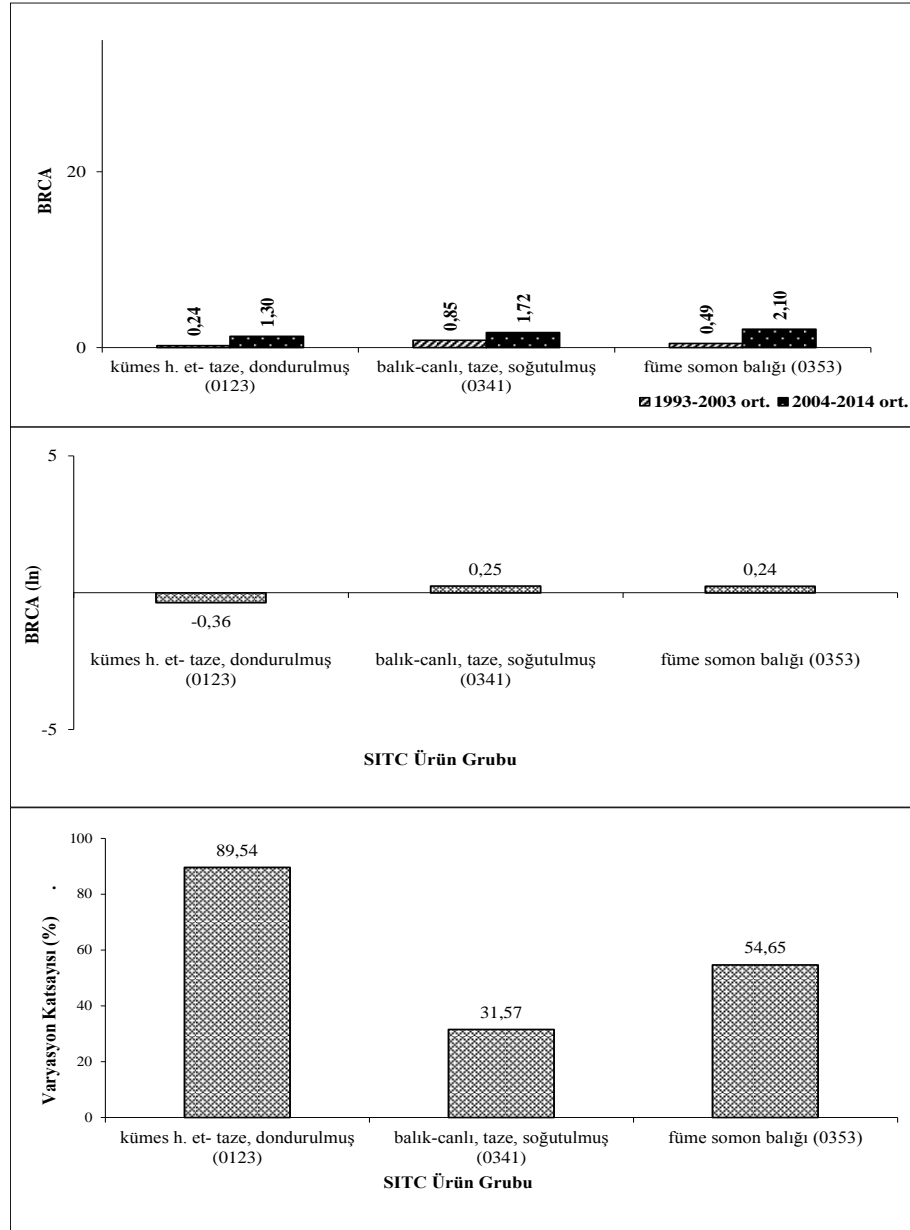
Tablo 3. Canlı Hayvan, Et ve Deniz Ürünleri Kodlar

Ürün Kodu	Ürün İsmi
11	Canlı sığırlar
12	Canlı koyun ve keçiler
13	Canlı domuzlar
14	Canlı kümes hayvanları
15	Canlı at, eşek ve katırlar
19	Canlı diğer hayvanlar
111	Sığır eti (taze, soğutulmuş)
112	Sığır eti (dondurulmuş)
121	Koyun ve keçi eti (taze, dondurulmuş)
122	Domuz eti (taze, dondurulmuş)
123	Kümes hayvanlarının etleri (taze, dondurulmuş)
124	At, eşek, katır etleri (taze, soğutulmuş, dondurulmuş)
125	Sakatat-sığır, koyun, domuz, at vb. (taze soğutulmuş)
129	Diğer et ve sakatat (taze, soğutulmuş, dondurulmuş)
161	Domuz eti (tuzlu, kuru, tütsülü vb.)
168	Sığır eti ve sakatata (tuzlu, salamura, tütsülü vb.)
171	Et, balık, kabuklu hayvan, yumuşakça vb. hülusalari, sulari
172	Et, sakatat, kandan mamul sosisler vb. müstahzarlar
173	Hayvanların karaciğerinden hazırlanmış maddeler, konserveler
174	Kümes hayvanlarından hazır gıdalar, konserveler
175	Domuzdan hazır gıdalar, konserveler
176	Sığır cinsi hayvanlardan hazırlanmış konserveler
179	Diğer hayvanlardan hazırlanmış konserveler
341	Balıklar (canlı, taze, soğutulmuş)
342	Balıklar (dondurulmuş)
344	Dondurulmuş balık filetosu
345	Balık fletosu, diğer balık etleri (taze, soğutulmuş)
351	Balık fletosu (kurutulmuş, tuzlu, salamura, tütsülenmiş)
352	Tuzlanmış ringa, morina, hamsi ve diğer balıklar
353	Tütsülenmiş Pasifik, Atlantik, Tuna salmonu
354	Balık karaciğeri, nefsi, yumurtası (kurutulmuş, tütsülenmiş vb.)
355	İnsan gıdası balık unları, tozları
361	İstakoz, karides, yengeç, kerevit (dondurulmuş)
362	İstakoz, karides, yengeç, kerevit (dondurulmaktan başka sağlıklı hale getirilmiş)
363	İstiridyeye, midye, mürekkep balığı, kalamar, ahtapot, tarak vb.
371	Hazır, konserve balık ürünleri
372	Kabuklu hayvanlar ve yumuşakçaların konserveleri

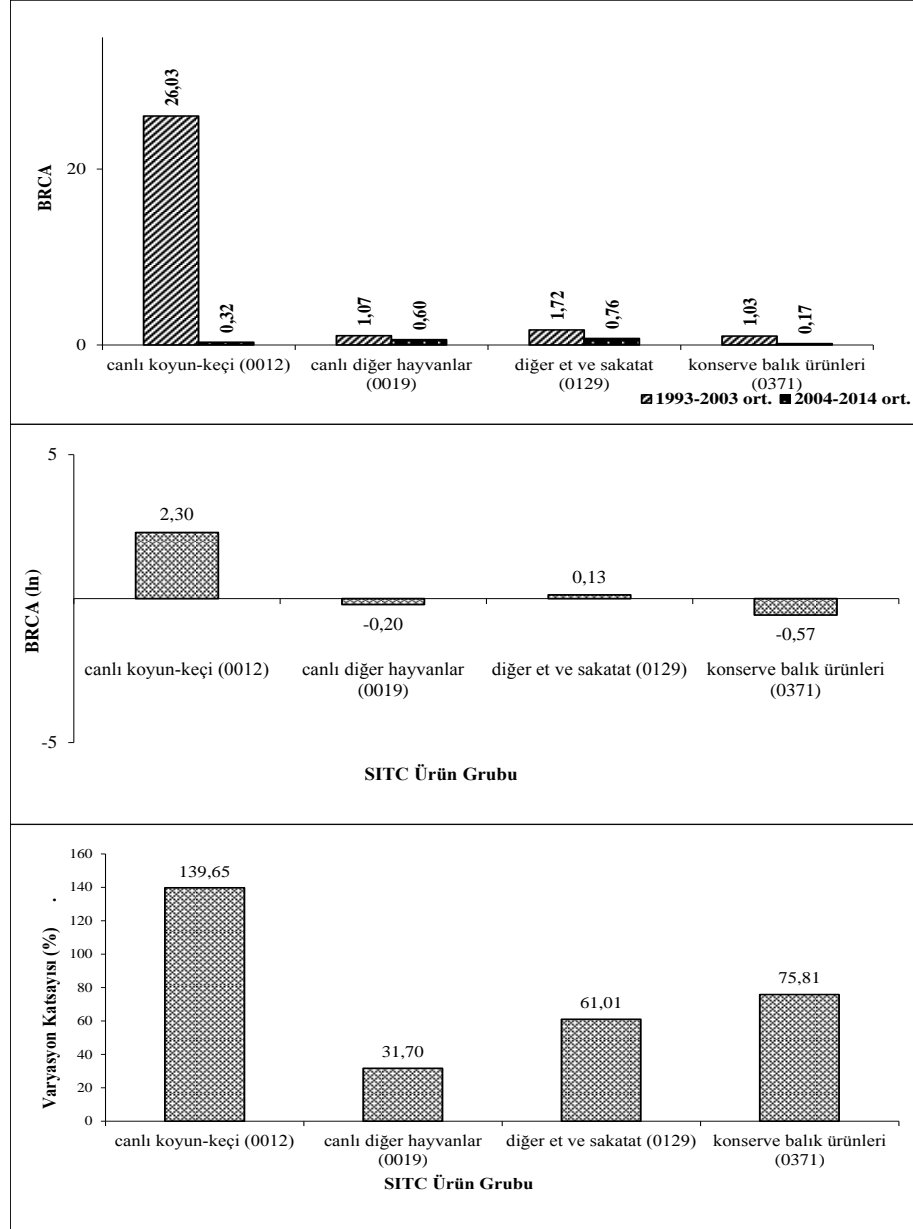
Kaynak: <http://comtrade.un.org/db/dqBasicQuery.aspx>'den tarafımızca düzenlenmiştir.

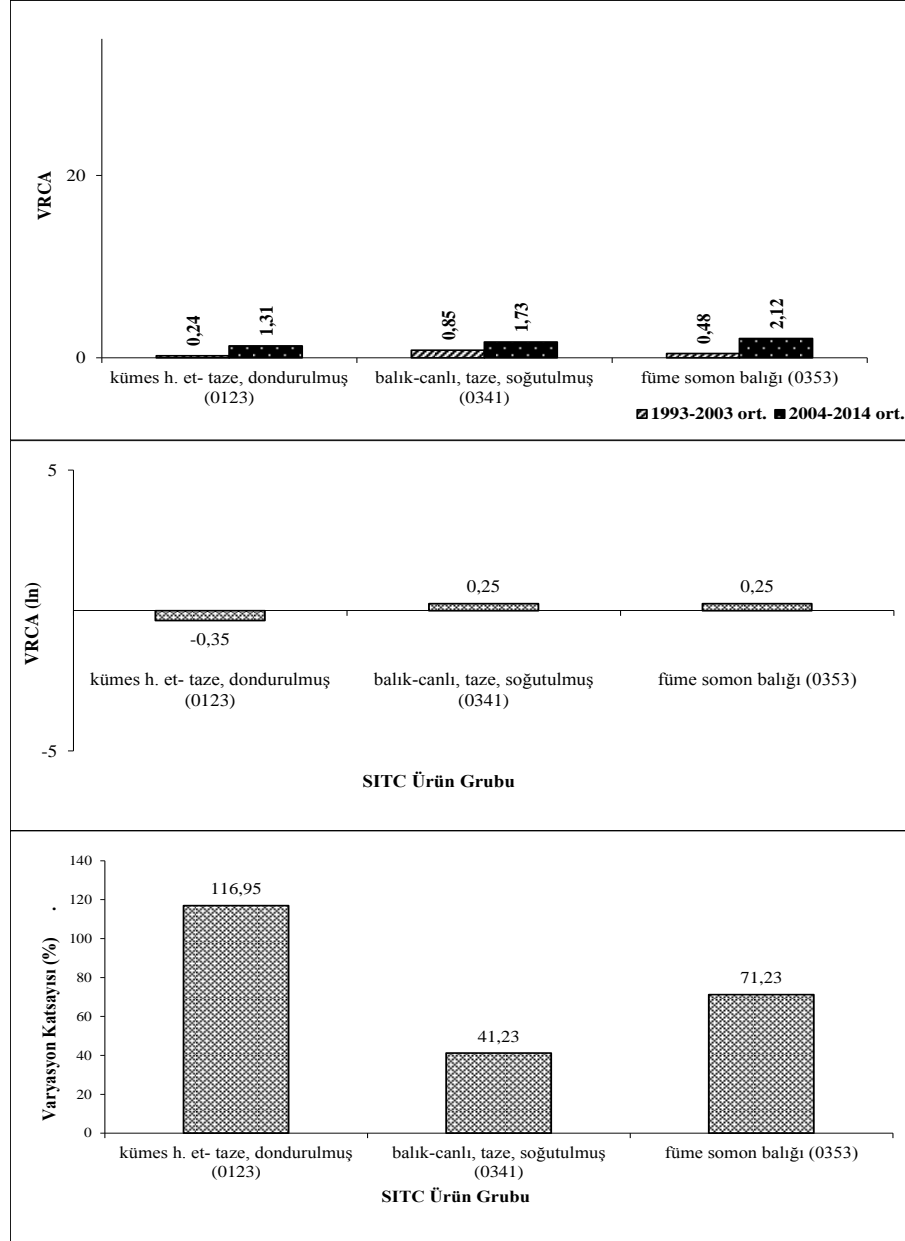
Grafik 3. Dezavantajlı Durumdan Avantajlı Duruma Geçen Ürünler (Balassa İndeksi)

Grafik 4. Avantajlı Durumdan Dezavantajlı Duruma Geçen Ürünler (Balassa İndeksi)

Grafik 5. Dezavantajlı Durumdan Avantajlı Duruma Geçen Ürünler (Vollrath İndeksi)

Grafik 6. Avantajlı Durumdan Dezavantajlı Duruma Geçen Ürünler (Vollrath İndeksi)

